

A forester wearing a red helmet with a red bucket, a black and orange jacket, and green camouflage pants is using a chainsaw to cut a large log in a forest. The chainsaw has 'STIHL' written on it. The background is a lush green forest with many trees.

Över stock och Karl XI:s stenar

{ TEXT OCH FOTO: David Söderlind }

Året är 1689. Kyrkoherde Jöns Henriksson i den lilla byn Östra Sallerup utanför Hörby drar sina sista andetag. Och med hans död faller den prästgårdspark som han omsorgsfullt skapat och vårdat in i en Törnrosasömn. Där vilar den i 300 år tills några entusiaster börjar intressera sig för att vårda parken.

Det slutliga uppvaknandet står Magnus Jönsson för när han blir ny fastighetsägare 2004. Han inser parkens värde och inleder ett arbete för att återskapa miljöerna som de en gång var. Med hjälp av manuell avverkning i Sydveds regi har han kommit några viktiga steg närmare sin vision.

– PARKEN KAN ÖKA ATTRAKTIONSKRAFTEN i Östra Sallerup. Den är helt unik som enda renässanspark som inte ligger i anslutning till ett slott, berättar Magnus Jönsson.

Han får medhåll av Göran Börjesson, ordförande i föreningen Jöns Henrikssons minne.

– Genom åren har vi gjort många insatser för att vårda och restaurera parken. Och när nu både Länsstyrelsen, Riksantikvarieämbetet och Skogsstyrelsen stod bakom Magnus Jönssons plan för parken så kändes det såklart mycket intressant.

Kungahyllning och kompass

Parken är fem hektar stor, indelad i fyra kvarter och omgärdad av en mäktig naturstenmur. Kvarteren skiljdes under Jöns Henrikssons tid åt genom grävda kanaler och promenadvägar. I dag syns kanalerna mest som svaga, torrlagda diken.

I ett av kvarteren, kungahyllningen, bildar utlagda stenar monogrammet CAROLVS XI MONARCHA SVEDICÆ i 9,5 meter höga bokstäver. I ett annat formas en enorm kompass av totalt 25 olika stenrosen.

– Det här var gränstrakter i oroliga tider mellan Sverige och Danmark. Legenderna säger att Jöns skapade kvarteret med monogrammet för att blidka svenska kungen och svenska krigshären. När han däremot hade danska besökare visade han dem kvarteret med kompassstenarna där varje stensamling har fått namn efter danska

hjältar. På så sätt kunde parken skona byn oavsett vem som kom på besök. Men som sagt, huruvida det är sant eller inte vet man inte. Hursomhelst är det en intressant tidsmarkör för parkens tillkomst, säger Göran Börjesson.

Tredje och fjärde kvarteret var på den tiden dammar med inplanterad karp och även ett lusthus fanns strategiskt placerat på en liten höjd.

– Dessa områden lämnar vi i nuläget orörda då de till stora delar har karaktären av alkärr, säger Magnus Jönsson.

Träden spränger stensättningarna

Redan i kyrkböckerna från 1750-talet står det omskrivet hur parken håller på att växa igen. Troligen är det några av de ekar som nu i våra dagar vuxit sig grova både på och kring stenformationerna.

– Ett av de allvarligaste hoten mot parkens fornlämningar är just de kraftiga trädens rötter som spränger och lyfter stensättningarna. Eller trillar och på så sätt raserar stenarna, säger Magnus Jönsson.

Men nu, i mitten av oktober 2012, är det så dags att börja återskapa de gamla miljöerna genom manuell avverkning och gallring i Sydveds regi. Fredrik Allemog, inköpare på distrikt Hässleholm, håller i den noggrant planerade avverkningsinsatsen.

Avverkningen sker enbart med motorsåg. Fällningen planeras noga...

...tillsammans med skoterförelaren så att körningen i beståndet blir minimal.

Göran Börjesson, Fredrik Allemog och Magnus Jönsson.

Stockmattor placeras varsamt över de gamla grävda diken.

*«Det känns väldigt bra att arbetet är igång.
Ända sedan jag tog över fastigheten 2004 har
jag velat restaurera parken.»*

– Det känns väldigt bra att arbetet är igång. Ända sedan jag tog över fastigheten 2004 har jag velat restaurera parken. Sydved och Fredrik presenterade en bra lösning. Jag känner stort förtroende och samtidigt förhoppning om ett positivt netto, säger Magnus Jönsson.

Avverkningen är ungefär 50–60 procent dyrare än en normal avverkning och därför kommer bidrag för fördyrande avverkningskostnader sökas via Skogsstyrelsen.

300 kubikmeter virke

I kvarteret kungahyllningen kommer samtliga träd förutom en stor ek i bokstaven x fällas.

– Anledningen till att spara just den eken är att den har en anseilig ålder och därmed kan fungera som pedagogisk faktor som synliggör kungahyllningens ålder, berättar Magnus Jönsson.

– I de fall det är risk för att fälla på bokstäverna kommer vi lägga stockar som en matta att fälla träden på, förklarar Fredrik Allemog.

I kvarteret med kompassen är tanken att ta bort samtliga träd i cirkeln som är 90 meter i diameter.

– Totalt är det 25 stenrösen lagda i två cirklar kring en mitthög.

Idag är kompassen svår att ens uppfatta, berättar Magnus Jönsson.

Sedan kommer trädbestånden runt kvarteren att gallras igenom. Ek och bok kommer att prioriteras.

– Ungefär 300 skogskubikmeter kommer plockas ut. Även allt ris ska tas ut; i princip ska det rensas rent på marken, berättar Fredrik Allemog.

Optimala, torra förhållanden

När Aktivt Skogsbruk är på plats har man precis kommit i gång med avverkningen. Varje trads fällriktning och skotning går igenom i detalj.

– Vi är extra noga med att rikta in träden när vi fäller, och i vissa fall kommer vi att behöva vajer för att dra ner dem på rätt plats, berättar Magnus Rönndahl som är huggare.

Skotarförare Patrik Stenkilsson förklarar att optimala väderförhållanden är grunden för skotningen.

– Vi kommer att använda grävmaskinsmattor i känsliga partier och noggrant planera körstråken. Jag försöker få så skarpa svängar som möjligt och är i ständig dialog med huggarna.

Den stora eken i höger bildkant sparas som en intressant tidsmarkör; den har vuxit sig stor efter arbetet med kungahyllningen.

– Vi överblickar vädret mer eller mindre hela tiden. Kommer det regn får vi helt enkelt avbryta och komma tillbaka när det torkat upp, säger Fredrik Allemog.

Starka solitärer

Nu när parken gallras blir det betydligt mer ljus i markskiktet. Men det är också ett stort uppslag av markvegetation. Den ska hållas nere hårt genom 50–60 betande får.

– Den här marken är ju aldrig aktuell att bruka, så då tycker jag att det känns mest motiverat att göra en ordentlig insats för att återskapa parken, säger Magnus Jönsson och stannar plötsligt upp och pekar på en kraftig ek som sparats precis i utkanten av den mäktiga kompassen.

– Det är fascinerande att se hur vissa stammar helt plötsligt får en helt annan karaktär när de står fristående som solitärer, säger Magnus Jönsson.

Och kanske känner han då att han kommit en bit närmare sin dröm om en levande renässanspark... 🌿

Om kyrkoherden Jöns Henriksson

Jöns Henriksson, född 1622 på Fredriksborgs slott på Själland. Prästvigd 1648 i Östra Sallerups och Långaröds församlingar i nuvarande Hörby kommun. Då är Skåne fortfarande danskt. Genom freden i Roskilde 1658 blir Skåne svenskt, men det är en orolig tid med flera slag och ständig kamp om landarealen.

Han lär ha varit en mycket frispråkig predikant, vilket givetvis kunde vara farligt för en dansk präst i det nysvenska Skåne. När försvenskningen skulle ta fart var det viktigt att prästerna var Sverige trogna. Kungahyllningen i prästgårdsparken kan säkert ha varit ett sätt att blidka den svenska kungen. 1689 dog han och begravdes vid Östra Sallerups kyrka. Läs mer på www.karlxistenar.se